

PRIMORSKI GLAS

Izhaja 1., 11. in 21. v mesecu. Naročnina za SHS celoletno Din 60.—, polletno Din 30.—, četrletno Din 15.—. Za inozemstvo Din 80.— letno.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Šelenburgova ulica štev. 7/II. Tel. 20-01. Rač. pošt. hran. v Ljubljani št. 12.487. Posamezna številka 2 Din.

Nemogoče prijateljstvo

Dne 27. januarja zapade prijateljska pogodba, ki je bila sklenjena l. 1924. med Jugoslavijo in Italijo za dobo petih let v Rimu. Zato je, kakor poročajo listi, beograjska vlada izrazila potem svojega poslanika v Rimu željo, da bi se ona pogodba obnovila in eventualno tudi razširila in spopolnila. Mussolini je sprejel to željo, kakor poročajo ravnoisti listi, z veliko dobrohotnostjo na znanje in je predlagal, da bi se v novi pogodbi razčistila tudi vsa ona vprašanja, ki ovirajo zares prijateljske odnose med obema državama, ker drugače bi ostala tudi nova pogodba samo niz lepih fraz brez sleherne konkretne vsebine in zato tudi brez slehernega učinka in veljave. Ker je jugoslovanski poslanik v Rimu predlog Mussolinija sprejel, se že vodijo živahna pogajanja za sklenitev nove prijateljske pogodbe, ki naj bi napravila konec večni napetosti v odnosih med obema državama.

Ni naš namen razpravljati na tem mestu v kočljivem vprašanju, če je sploh mogoče iskreno prijateljstvo med Jugoslavijo in Italijo, zlasti pa z današnjo imperialistično Italijo, ker bi s tem prekoračili okvir našega lista in naloge, ki si jih je postavil. Pač pa se popolnoma strinjamo z naziranjem Mussolinija, da bi tudi nova pogodba ostala samo niz lepih fraz brez sleherne konkretne vsebine in zato tudi brez slehernega učinka in veljave, ako ne bodo v njej ali izven nje razčiščena vsa ona sporna vprašanja, ki ovirajo zares prijateljske odnose med obema državama.

Ne bomo naštevati vseh spornih vprašanj, ki obstajajo med obema državama, ker ne spada tudi to v okvir in med naloge našega lista. Pač pa hočemo opozoriti na tem mestu na eno vprašanje, ki je sicer politično in juridično nesporno, a je v resnici najspornejše in najbolj čutljivejše, ker so brez dovoljne rešitve istega izključeni kakršnikoli zares prijateljski odnosi med obema državama. To politično in juridično nesporno, a v resnici najsporneje vprašanje, je vprašanje jugoslovanske narodne manjšine v Italiji.

V čem obstoji to vprašanje, o tem smatramo vsako pojasnilo za nepotrebno, ker je že znano vsemu svetu in ker govori o njem več kot dovolj vsebina vsake številke našega lista, ki bi bil sploh nepotreben, če bi ono vprašanje ne obstajalo.

Politično je vprašanje jugoslovanske narodne manjšine nesporno iz prostega razloga, da so bili kraji, v katerih prebiva slovanska narodna manjšina, z mirovno in drugimi pogodbami priključeni k italijanskemu kraljestvu. Na tem dejstvu se pri obstoječih razmerah ne da nič spremeniti, spremeniti bi ga mogla samo nova vojna. Juridično pa je vprašanje slovanske narodne manjšine nesporno že radi tega, ker ni

Italija glede postopanja s svojimi narodnimi manjšinami vezana z nikako mednarodno pogodbo. Tudi na tem dejstvu se vsaj zaenkrat ne da nič spremeniti.

Ker je to vprašanje politično in juridično nesporno, se prav gotovo ne bo o njem razpravljalo na pogajanjih, ki jih vodijo zastopniki obeh držav. Jugoslovanski zastopniki se, tako vsaj upamo, prav gotovo zavedajo velike, ako ne odločujoče važnosti tega vprašanja za nadaljni razvoj odnosov med obema državama, toda se ne upajo ga sprožiti, ker bi nomenilo vmešavanje v notranje zadeve tuje države. Morda se zavedajo velike važnosti tega vprašanja tudi zastopniki Italije, pa bi se navzlic temu odločno uprli, da se o njem razpravlja, ker so trdno odločeni, da ne odnehajo prej v svojem boju in zatiranju slovanske narodne manjšine, dokler ne bo ista, kakor oni računajo, popolnoma iztrebljena iz mej današnje Italije.

Zato pa opozarjamo na tem mestu zastopnike Italije in Jugoslavije, ki vodijo pogajanja za sklenitev nove, zares prijateljske pogodbe med obema državama, da so že iz tega razloga vsi njihovi napor in ves njihov trud zaman, ker je resnično prijateljstvo med obema državama nemogoče, dokler ne bo pravično in povoljno rešeno vprašanje slovanske narodne manjšine v Italiji.

Ne delamo si niti najmanjših iluzij, da bodo zastopniki obeh držav pri svojih pogajanjih za sklenitev nove prijateljske pogodbe to naše svarilo vpoštevali. Nasprotno! Po dosedanjih skušnjah smo prepričani, da bo ostalo postopanje napram slovanski narodni manjšini v Italiji tudi po eventualni sklenitvi nove prijateljske pogodbe med obema državama isto, kakor je bilo doslej, ako ne postane morda še hujše. Smatrali smo samo za svojo dolžnost, da povzdignemo svoj glas v trenutku, ko se vodijo med obema državama tozadevna pogajanja, čeprav smo prepričani, da bo tudi tokrat ostal naš glas — glas vpijočega v puščavi. Toda gospodje v Rimu naj vedo, da ni to samo naš glas, ampak da je to glas vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Če bo tedaj v Rimu sklenjena nova prijateljska pogodba med obema državama, naj se gospodje pri zeleni mizi že sedaj zavedajo, da bo tudi nova pogodba ostala samo niz lepih fraz brez slehernega učinka in veljave, ker prijateljske pogodbe med državami zadobijo samo takrat pravi učinek in pravo veljavo, ko postanejo duševna last prizadetih narodov. Dokler pa ne bo pravično in povoljno rešeno vprašanje slovanske narodne manjšine v Italiji, je resnično in iskreno prijateljstvo med obema narodoma nemogoče.

Mogoče je samo sourašstvo!

Čujte!

Iz Kopra prihajajo žalostne, neverjetne vesti. Vodstvo škofovega zavoda je prepovedalo našim dijakom govoriti slovenski, oz. hrvatski. Če je kje politika vlačuga, je v katoliškem semenišču najpodlejša! In kako strahujejo naše dijake! Kako smešijo in blatijo naš jezik, našo prosveto! V tem se zlasti odlikujeta prefekt bogoslovec Dagri in prefekt bogoslovec Zustovich, ki je bil še lani koperski dijak! In vse to se godi brez vednosti škofove! Sijajno spričevalo za kat. laške duhovnike, če se že kot bogoslovci tako »katoliško« udeležujejo. Ali je Kristus živel tudi za Slovane v Prigorju ali ne, ali je katoliška cerkev le politično orodje v rokah nenravnega, bogokletnega fašizma! Dejstva vpijejo v nebo. Ubogi naš dijaček mora za greh, da je zinil besedo v rodnem jeziku, klečati pri učestnju, pisati kaznen do stotine stavkov, na sprehod dobi od kazanega laškega tovariša, ne sme čitati v »tujerodnem« jeziku... Naši fantje bodo morali iz Kopra! Saj jih je par že šlo, celo iz 7. gimn. razreda. Obračamo se na Vas, znani, pravični, ljubljani g. škof tržaški, dr. Alojzij Fogar! Napravite red v Kopru! Zapodite tiste policaje v talarjul! Katoliški zavod naj vzgaja katoliško, ne fašistovsko!

Naša boleost

Prisiljeni smo — pa moramo zapisati to boleost: naši prosti bratje v Jugoslaviji preveč pozabljajo na največjo rano na telesu slov. naroda. Mnogi niti mar ni, niti se ne spomnijo na zasužnjenega brata. Tisto malo, kar prineseta naša dva dnevnikarja pod rubriko »Slovinci v Italiji« in »Naši onstran granic«, je po navadi tako z majhnimi črkami tiskano — da bi čitatelj — prežrl. In to se res rado zgodi! — — —

Najhujše me je pa zbolelo srce, ko sem prejel v roko letošnje publikacije naših književnih družb. »Družba sv. Mohorja« v Celju je izdala petero knjig svojim 51.000 naročnikom! V vseh knjigah niti ene besede o veliki rani slovanskega rodu, o največji nesreči narodovi. »Vodnikova družba« je tudi na tisoče knjig izdala, a se niti z eno besedo ni spomnila zasužnjenih bratov. Tudi »Slov. Matica« ne. »Mladinska Matica« je imela lepo priliko, da otrokom vcepi v srce ljubezen do pozabljenega brata — a tega ni storila. — Le koledar »Ave Maria«, ki ga izdajajo frančiškani v Ameriki, se je spomnil tega problema z dvema črticama. Torej, brat v Ameriki misli na nas, bratje, doma ne! Ali ni naša nesreča — nesreča vsega naroda?! Saj ljudstvo rado čita o Primorski. Kako pre-

prosto ljudstvo čita knjigo »Istra kliče« — kako ljudstvo boli naša nesreća! Vodniki ljudstva! Dajte ljudstvu mesto plehkih in nezanimivih vesti o Arabiji in

Uskokih raje v roko knjigo o trpljenju slovenskega naroda! Lastnega naroda! Vsi na delo za rešitev naših bra-
tov, vsi — posebno ti, knjiga!

Pridobivanje državljanstva

Novi zakon o državljanstvu, ki je bil sprejet 4. avgusta 1928 v parlamentu v Beogradu, urejuje pridobivanje jugoslovanskega državljanstva. S tem je končana trnjeva pot naših ljudi glede državljanstva, s tem je zadan tudi udarec načinu, po katerem se je to do sedaj pridobivalo. Pozneje bomo priobčili pogoje, ki so jih morali izpolniti prosilci, da so dobili državljanstvo. Ti pogoji so bili seveda takšni, da jim naši revni sloji niso mogli zadostiti in zato so ležale prošnje od 1. 1923. do danes nerešene, a naši ljudje so bili brez pravic in v mizeriji.

Kot prvi pogoj za pridobitev državljanstva zahteva novi zakon v § 3. od prosilca, da si dobi pri kakšni občini zagotovilo, da ga bo sprejela med svoje občane.

Državljanstvo se pridobi z naturalizacijo po redni poti in sicer če izpolni prosilec sledeče pogoje (veljavne samo za Srbe, Hrvate ali Slovence): 1. da prosi za državljanstvo; 2. da je dopolnil 21 let; 3. da je lepega vedenja; 4. da more vzdrževati sebe in svojo rodbino in 5. da mu je občina, v kateri stanuje, zagotovila sprejem v domovinsko zvezo. Če pa stanujejo prosilci 3 leta na ozemlju kakšne občine, jim ni treba posebnega zagotovila za sprejem v domovinsko zvezo. Zahteva se tudi odpust iz dosedanjega državljanstva, katerega pa laške oblasti ne izdajajo. Temu se izognemo z izjavo, da se odpovedujemo državljanstvu Italije, ker želimo sprejeti državljanstvo Jugoslavije. (§ 12.)

Prošnjo s temi prilogami je treba vložiti pri upravnem oblastvu I. stopnje (okr. glavarstvo), v čigar področje spada občina. Veliki župan v drugi inštanci lahko zavrne prošnjo, če niso izpolnjeni

ysi pogoji § 12. Če pa je prošnja v redu, jo predloži notranjemu ministrstvu v rešitev, ki ukrepa o njej po § 12. in svoji svobodni oceni.

Pridobitev državljanstva stopi v polno veljavo z vsemi državljanskimi in političnimi pravicami šele po prisegi. Če se ta prisega ne izvrši v roku 6 mesecev, ne more prosilec pridobiti več državljanstva. (§ 20.)

Ti pogoji veljajo za bodočnost.

Z dnem pa, ko je stopil novi zakon v veljavo (začetkom novembra), se smatrajo za državljane osebe, ki so izpolnile sledeče pogoje:

1. da so Slovenci ali Hrvati, da so izpolnile zgoraj navedenih 5 točk in vložile do dneva, ko je stopil ta zakon v veljavo, prošnjo pri pristojni oblasti.

2. da so Slovani po rodu in jeziku in stanujejo na ozemlju kraljevine 20 let in so do tega dne vložile prošnjo za državljanstvo;

3. da so Slovani in so zaprosile za državljanstvo, ali so v državni službi, ali so bile po zedinjenju najmanj 2 leti v drž. službi in stanujejo 5 let na ozemlju kraljevine;

4. če so imele 1. dec. 1918 domovinstvo v občini, ki ni pripadala Jugoslaviji, a so bile v službi kraljevine pri javnih in prometnih podjetjih ali drugih javnih napravah, ki jih je pozneje prevzela država (južna železnica!), in so bile obdržane v službi ter so zaprosile do tega dne za državljanstvo.

Če izpolnjujejo osebe pogoje pod temi točkami, morajo predložiti potrebne dokaze v teku enega leta po objavi zakona pristojnim oblastvom I. stopnje, ki jim izdajo državljanski dekret. Te osebe dobe domovinstvo v občini, kjer stanujejo.

Konvencija o delavcih

Konvencija o delavcih govori o zaposlenju delavcev in uradnikov, državljanov ene države na ozemlju druge države in o olajšanju prehoda izseljen-
cev iz ene države preko ozemlja druge države.

Čl. 1. pravi, da morejo biti zaposleni delavci in uradniki, državljani ene ali druge države, tako v Jugoslaviji kakor v Italiji v raznih podjetjih in pri pos-
edincih, ki imajo svoja podjetja ali po-
družnice na ozemlju druge države, po
zakonih o delavcih dotične
države. Vsa omejevanja glede zapos-
litve teh delavcev in uradnikov, tako
v pogledu svobodne zaposlitve ali pa
obveznosti za določeno dobo — ne ve-
ljajo napram delavstvu in uradništvu
druge države, ki je bilo efektivno zapo-
sleno v raznih področjih dela od 1. ja-
nuarja 1920. leta pa do 1. januarja 1925.
leta. To pa ne velja za one osebe, ki bi
zapustile ozemlje druge države po ob-
javi teh konvencij z namenom, da se ne
povrnejo več.

Ta sporazum ne krši glede pridobi-
vanja dela pravic, priznanih v veljavnih
sporazumih, državljanom, ki so si pridobi-
bili po opciji pravico bivanja na ozemlju
druge države.

Po čl. 2. se obvezujeta obe državi
pomagati delavcem in uradnikom druge
države, ki potujejo skozi obojestransko
ozemlje v druge države za delom.

Olajšati se mora tudi prehod iz-
seljencev druge države, ki prihajajo v
pristanišča z namenom ukrcanja ali iz-
krcanja. Postopati je z njimi kakor z
emigranti, ki se prevažajo pod zastavo
prehodne države ali pod zastavo države,
ki je v to pooblaščen.

Državi si plačata za vsakega iz-
seljenca na prehodu 1 zlat frank za vi-
zum. Prevoz se mora izvršiti čim preje
in brez prekinjevanja, opuste se, v ko-
likor je mogoče, vse carinske formalno-
sti na meji; opuščajo se vsi zdravstveni

Na to mlado ljeto ...

Svi narodi očekuju Novu Godinu srcem
punim nada, dušom punom veselja, sve se
raduje i svačija duša kliče.

Tek robovi pognuti, klonuli, oronuli,
sa stravom u srcu, s tješkobom u duši če-
kaju nove dane, što im donose nove boli,
nova trpljenja, nove progone. Tek Istrani,
robovi na rodnoj grudi, ne znaju već odav-
na za ono veselje što su ga znali njihovi
djedovi, ne znadu kako drkti u dubkom pu-
noj krvi glas svećenika kad zapjeva

Narodil nam se Kralj nebeski...

i kako su puna srca vjernih kad božji hram
ori i drma od punih, zvonkih seljačkih gla-
sova. Ta »Na to mlado ljeto veselimo se«
bila bi u Istri najnesavremenija riječ, što
bi ju itko mogao da izusti, ta u Istri je već
nestalo širine mladenačkog smijeha, klikta-
ja radosti i svačije se usne stišeću kao da ho-
će da savladaju u sebi bol, što im dušu guši,
kao da hoće zaustaviti kletve što bi im se
iz ustiju izmakle.

Čemu da se veseli? Ta naša riječ smeta
svačijem uhu, a naše molitve hube Boga,
samo zato, jer su slavenske, a naše pjesme
— zar naš narod smije i hoće da pjeva?
Kad bi i pjevao ne bi bila to više ona dav-
na naivna i nježna naša pjesma, već to bila
pjesma u kojoj bi titrale suze i brecao jecaj.

Istranin već odavna ne zna za veselje
tako se život sastoji od boli i radosti, on
zna tek za ono prvo, a radost mu tek kao
daleka sanja u mašti lebdi.

»Na to mlado ljeto veselimo se!« Če-
mu da se veselimo? Sve se ruši. Lani se go-
vorilo širom Istre, da će propasti, ako bude
još jedna godina ovakva, ali ova godina
1928. je dokazala da može i biti još gore
nego lani. I Istri preti glad. Dolaze glasovi
s nekih mjesta, da su već mnoge obitelji
bez kruha. Da je naš seljak materijalno
obezbjeđen teško bi mu se bilo boriti za
svoj narodni opstanak, a tako mu je go-
tovo nemoguće. Mi vodimo u Istri neje-
dnu borbu. Usto što smo bez škola, pro-
gonjeni zakonom kao »soversivi« bez oruž-
ja bilo koga, nejednaki brojno, mi smo još
i bez hljeba!

Ne možmo se čuditi zato što ide u Istri
zlo, nego čudno je što ne ide još i gore, i
velika je naša vjera kad vidimo kako se naš
narod drži. Jer onaj, koji govori onim je-
zikom, koji je prezren, zapostavljen i zabra-
njen, onaj koji se priznaje Slavenom, a zna
da radi toga može da bude samo sumnji-
čen, bacan u tamnicu i zapostavljan, onaj
mora doista da ima izgrađenu u sebi narod-
nu svijest.

Naš narod se držao rodne grude uvi-
jek, ali sad je prisiljen da ju ostavlja.
Ostavlja ju u masama. Bilo bi zanimivo po-
vući tok iseljivanja u zadnjih deset godina
i usporediti s onim prije rata. Iseljivanje
ide vladi u prilog, jer Italija kani da spro-
vede unutarnju kolonizaciju među Slaveni-
ma, kao što su to radili Nijemci prije rata
u Poljskoj. Nisam od jednog Talijana čuo:

»Nek otidu svi oni, koji se ne slažu s vla-
dom, a pogotovo Slaveni! Ne trebamo ih!«

»Na to mlado ljeto veselimo se!« Čemu
da se veseli Istranin? Ta najjači mu sinovi
ostavljaju ručice pluga, kog su držale snaž-
no dinastije seljaka, ostavljaju polja na ko-
jima je još trag njihove krvi, kćeri idu u
grad, da služe, a djeca su prepuštena crnom
odgoju crnih košulja.

U Istri se osjeća onaj osjećaj koji je u
seljaku kad mu kuća izgori. I naš dom tamo
gori, i mi moramo stajati prekrštenih ruku,
a vatru potpiruju dušmani. Istra se ne ve-
seli, štiti kao i one naše hridi. Novom godi-
nom dolazi i novi zakon o porezima, nova
bremena, novo hodanje po patnjama. Šute,
ali vara se tko misli da odobrava onaj, tko
štiti. Jer ova šutnja znači tišinu prije oluje,
ruši tirane i vapi za osvetom.

Iako šutite mi vas čujemo braćo! Sree
nas boli, teško nam je govoriti riječi utjehe
kad je i naše srce ranjeno. Ali sami sebe
nećemo uništiti i ne smijemo i zato ćemo
dignuti vaš glas da prodrma, savješću svijeta!
Od svih država najmanje shvaća problem
manjina Italija zato, jer ga uopće ne prizna-
je, a to će biti zato, jer nema shvaćanja za
čovječnost i pravednost, jer imitiraju Pru-
sku. Manjinsko pitanje je eminentno soci-
jalno, a ne nacionalno, i zato ga Italija ne
shvaća. Hvale se svojim redom, disciplinom.
Ali nek znadu, da je to onaj red koji vlada
u kaznioni ili ludnici, red pruske kšarne,
red kapralskih savjesti. Mnogi se dive tom
redu, ali sve bih ove fašistofile poslao u

ukrepi na meji in vse procedure v pristaniščih.

Ta konvencija velja, dokler velja sporazum o trgovini in plovidbi z dne 14. julija 1924.

Vprašanje slovenskega delavstva s temi konvencijami ni rešeno. Prvi del čl. 1. ima pred očmi samo laška podjetja in njih agenture v Jugoslaviji, ki bodo dajale posel brez dvoma samo lastnim delovnim močem. V kolikor pa se bodo izvrševale olajšave po čl. 2., bo pokazala bodočnost.

V slovo moji dragi materi!

Draga mati!

Šel sem od Tebe, ne — bežal sem, preganjan kot divja zver, od tujcev, z rodne grude. Zagrenili so mi vsako minuto, zabranili korak do bodočnosti. S čim sem to zaslužil?! Glej o mati; velik zločinec sem, pomisli — slovenska mati me je rodila, to, da si mi dala življenje, je moj greh, da zanj trpim.

S krvavečim srcem sem te zapustil o mati in misel, da te ne vidim več, mi trga dušo. Kako si jokala ono jutro, ko sem odhajal, a jaz sem naglo odšel, ker bilo mi je prehud. Trpela si, ko si me vzgojila, trpela si, ko si videla, da sem preganjan. Ko sem zaman iskal kruha, si skupno z menoj žalovala. Kamor sem se obrnil, povsod so zahtevali, naj se vpišem v fašjo, in tako izdam tebe o mati...! Ali kako bi to jaz napravil, čeprav bi s tem dobil službo.

Ko nisem več mogel strpeti, sem odšel do gostoljubnih ljudi, a duša moja je ostala pri tebi in mojih zatiranih dragih. Duša mi potuje po zatirani in zaslužnjeni zemlji pri morski. Ne žaluj, moja predobra mati, misel, da se v solzah topiš, bi me morila. Mo goče pride dan, ko se spet povrnem v tvojo objem in v Primorje, rešeno trinoga in zatiralca naše svobode. Do takrat pa, o mati, naj te dobri Bog tolaži in ti podeli še iskričo veselja v čašo bridkosti življenja tvojega.

Tvoj pobegli sin

J. M.

Italiju da tamo živu par godina. Kako bi onda govorili? Govore, pokažite na nasilja, protiv kojih toliko vičete, ali gde je jedan čitavi sistem nasilan, gde je nasilje uzakojeno, tu nema govora o pojedinim nasiljima. »Zlo koje pravimo škodi najviše nama samima.« Zlo koje prave Talijani uništiti će ih, i oni bi se morali boriti sami sebe. Italija se prenapinje, temelji svoju budućnost na tudim žrtvama, temelji svoj rad na ugušenju lične i javne slobode, ruši tako u narodu osećaj pravde i čovječnosti. U narodu u kom je ugušen osjećaj pravičnosti i koji ima svu svoju nadu u bombama, koji drži (kako sam Turati veli), da jedna ideja uspije tek onda ako ima bajuneta, koja ju nose, taj nije daleko od propasti. Talijani ne svačaju duh rimskog prava i Rimljani bi se za stidili svojih tobožnjih potomaka.

Nova je godina i htio bih, da nešto veselo kažem, htio bih da si razdragam jedno mišlju duh, ali kad pomislim na vas što vas pali čežnja u dalekim zemljama Italije prognani, na vas što u tamnicama slušate bat koraka stražarevih, na vas sve što vas guši čitav jedan zločinački sistem, e onda me mogu.

Godine prolaze, a vrijeme razgrađuje ali gradi. Ali više od vremena rade ljudi i narodi što pokazuju čovječanstvu, da ima još ljudi što su spremni da pretrpe Golgotu da dočekaju narodno Uskrsnuce.

Uzalud tamnice i progoni, mi Slaveni to odavno poznajemo, ali još nas ima i bit će nas a bolovi, trpnje i progoni tek nas malo prignu da onda jačim zamahom žurimo k Pobedi.

Dragovan Vinkov.

Pod fašistovskim jarmom

Šikane proti slovanskemu tisku. Z novim letom so stopili v veljavo predpisi kr. odloka z dne 26. februarja 1928, po katerih mora biti vsaka oseba, ki izvršuje novinarski poklic, vpisana v novinarski seznam. Ta seznam je razdeljen v tri dele. Prvi del vsebuje imena vseh onih novinarjev, ki se najmanj 18 mesecev ukvarjajo izključno le z novinarstvom. Drugi del seznama vsebuje imena publicistov, t. j. onih, ki se poleg novinarstva ukvarjajo še s kakim drugim poklicem. V tretjem delu seznama pa prihajajo v poštev vse one osebe, ki ne živijo od novinarstva, a so bodisi ravnatelji ali uredniki znanstvenih, leposlovnih in tehniških perijodičnih publikacij.

V prvem delu seznama so bili svoječasno že vpisani uredniki »Edinosti«. Ko je bila »Edinost« ukinjena, je novinarski sindikat urednike »Edinosti« takoj črtal iz seznama, pa čeprav imajo tudi brezposelni novinarji pravico biti vpisani v seznamu.

Ker je z novim letom stopil v veljavo odlok z dne 26. februarja 1928, po katerem ne sme biti nihče ravnatelj ali odgovorni urednik časopisov in revij, ako ni vpisan v eden ali drugi del novinarskega seznama, so morali tudi uredniki in ravnatelji onih slovenskih časopisov in revij, ki še niso bili ukinjeni, še pravočasno vložiti prošnjo za vpis v novinarski seznam. Do rešitve njihove prošnje bi moralo po čl. 19. odloka in po posebni odredbi vlade za nadaljno izvrševanje njihovega novinarskega poklica in njihove novinarske službe zadostovati potrdilo, da je bila prošnja za vpis v resnici pravočasno vložena.

Baš tu pa so nastale prve težave. Novinarski sindikat se je krčevito branil izdati tozadevna potrdila, češ, da ni v to pooblaščen. Ko je končno moral pa le popustiti, je nastala zopet druga zapreka. Državno pravdnništvo ni hotelo priznati veljavnosti onih potrdil in je zahtevalo od prizadetih izkaznico o že izvršenem vpisu. Po dolgih prerekanjih in posredovanjih je bilo naposled še izhajajočim slovanskim listom izjemoma dovoljeno, da smejo še iziti, pa čeprav niso njihovi uredniki še vpisani v novinarski seznam.

Tako je bilo torej slovanskim listom izjemoma dovoljeno, da smejo zaenkrat še izhajati. Na podlagi tega dovoljenja so izšli v petek »Istarska riječ«, v soboto »Mali list« in »Pučki prijatelj«. »Ženski svet«, ki je bil že v sredo pripravljen za razpošiljanje, je mogel biti razposlan šele v četrtek, ker ni imel prej tozadevnega dovoljenja, na katero nekateri drugi listi še vedno čakajo. Sedaj pa smo radovedni, kaj se bo zgodilo z onimi slovanskimi listi, ki še vedno izhajajo, v bližnji bodočnosti. Če bo namreč odgovornim urednikom še izhajajočih listov odklonjena prošnja za vpis v novinarski seznam, tedaj bo sploh onemogočeno njihovo nadaljno izhajanje.

Prepoved slovenskih plesnih vaj. V Trstu je zahajalo nekoliko slovenskih fantov in deklet v plesno šolo italijanskega plesnega učitelja Santinija. Bila jim je to edina in poslednja zabava, ki jim je ostala od nekdanj cvetočega slovenskega družabnega življenja v Trstu. Toda tržaška policija jim ni privoščila tudi te drobtinice. Čim je izvozila, da se vrše pri Santiniju plesne vaje slovenskih deklet in fantov, je čakalo ob koncu vsake plesne vaje pred dvorano vedno nekoliko agentov, kakor da bi bila nedolžna plesna zabava tudi zarota. Pred božičem pa so prišli k Santiniju policijski agenti in mu naročili, da mora odpovedati Slovincem plesno šolo. Ker se je Santini branil in trdil, da ne dajo fantje in dekleta s svojim obnaša-

njem niti najmanjšega povoda za podoben ukrep, mu je bilo na nedoločen čas odvzeto dovoljenje za plesno šolo.

Razpust tržaškega podpornega društva. Pred dvema leti sta morali delavsko podporno in bralno društvo ter tržaško podporno društvo prenehati s svojim delovanjem, ker sme po novem zakonu o bolniških blagajnah obstojati v vsaki pokrajini samo ena bolniška blagajna, t. j. v Trstu »Cassa di ammalati«.

V ostalem pa Italija, ki se tako rada baha s svojimi socijalnim ustanovami, sploh ne pozna obveznega bolniškega zavarovanja. Obvezno je le v novih pokrajinah in to samo za one delavce, ki so bili po prejšnjem avstrijskem zakonu zavarovani, in samo za ona podjetja, ki so bila že prej obvezana zavarovati svoje nastavlence.

Ob likvidaciji sta se obe društvi sporazumeli, da bo tržaško podporno društvo še nadalje skrbelo za zdravniško pomoč onim članom obeh društev, za katere ne obstoji v pogledu zavarovanja nikaka obveznost. Meisto prejšnjega velikega števila je šlo po tej spremembi društvo še približno 100 članov. Pretekli teden pa so se zgledali v društvu policijski agenti v spremstvu nekega računskega uradnika tržaške prefekture ter so izročili predsedniku, šolskemu voditelju Andreju Čoku odlok, s katerim je bilo društvo razpuščeno z motivacijo, da so društveni odborniki politično nezanesljivi ljudje. Nato so vse društvene prostore zaprli in zapečatili. Z razpustom društva bodo najhujše prizadeti siromašni upokojenci, katerim je društvo nudilo v boleznih podporo in zdravniško pomoč. Ni treba niti pripomniti, da je ta ukrep popolnoma neutemeljen in da je le izraz onega besnega sovraštva, ki hoče zatreti in izkoreniniti poslednje ostanke slovenskega društvenega življenja.

Pred novimi preganjanji. Tiskovni urad fašistovske stranke sporoča, da je Mussolini sprejel tajnika fašistovske stranke v Trstu, ki mu je poročal o položaju v Julijski Krajini. Mussolini je na celi črti odobril dosežanje delovanje fašistovske stranke v Trstu, Istri in na Goriškem. V letošnjem letu bo stranka s še večjo vnemo nadaljevala s svojo dosedanjjo delavnostjo za nacionalizacijo ter za gospodarski in kulturni napredek onih krajev.

Tako se glasi uradno poročilo o avdienci političnega tajnika fašistovske stranke v Trstu. To poročilo je že samo po sebi dovolj jasno. Če bi se pa le kdo našel, ki bi ga ne mogel razumeti, naj ve, da se bodo v letošnjem letu s še večjo vnemo nadaljevala preganjanja ter gospodarsko in kulturno uničevanje našega ljudstva.

Priprave za italijanske volitve. V prvih dneh januarja je bil objavljen odlok, s katerim je bila dosedanja italijanska poslanska zbornica tudi uradno razpuščena. Priprave za »volitve« v novo korporativno zbornico so v polnem teku. Med prebivalstvom pa je zanimanje za predstoječe volitve minimalno. Pri sestavljanju volilnih imenikov so morali oblasti siliti volilne upravičence, da se pobrigajo za vpis v volilne imenike.

Koncem januarja bodo predložile sindikalne organizacije sezname kandidatov in sicer po dva kandidata za vsako poslansko mesto. Dne 20. februarja bo izvedena preureditev velikega fašistovskega sveta v smislu novega zakona o velikem fašistovskem svetu, ki se sestane koncem februarja, da sestavi in odobri definitivno listo kandidatov v korporativno zbornico. »Volitve« se bodo vršile dne 23. marca. Nova zbornica se sestane dne 21. aprila.

Izseljevanje v Južno Ameriko. V poslednjem času gre stremljenje Italije za tem, da na vse mogoče načine ovira izseljevanje svojega prebivalstva, zlasti pa izseljevanje v manj ugodne kraje. Toda to velja samo

za italijansko prebivalstvo, dočim vodi napram Slovencem v tem pogledu docelo nasprotno politiko. S silo in zvižajo skuša odtrgati Slovence in Hrvate od domače grude, da bi lahko priselila na njihovo mesto Italijane. Podeštati, občinski tajniki in zastopniki družbe Cosulich razvijajo povsod največjo agitacijo, da bi se izselilo čim večje število Slovencev in Hrvatov v Argentinijo. Medtem ko je italijanskemu prebivalstvu v Italiji naravnost nemogoče izposlovati si izseljeniški potni list, uživajo v tem pogledu Hrvati in Slovenci žalosten privilegij. Zastuje jim, da dokažejo svoje slovansko pokoljenje.

Tozadevne listine izstavlja podeštat in se glasijo sledeče:

»Il podestà di ... certifica, che il sig. ... di ... è nato in territorio, annesso al Regno dopo il 1918 da famiglia non regnicola ne originaria italiana.

Il Podestà.

Ker prihajajo od izseljencev naravnost obupna pisma, je povsem naravno, da je navdušenje za izseljevanje med ljudstvom skoraj popolnoma ponehalo. Zato pa se pravi pravi že nov načrt in sicer sistematično preseljevanje našega ljudstva v stare pokrajine Italije. Že pred časom je bil sprožen predlog, da naj bi se osnovala posebne organizacije, ki bi spravljale naše ljudi v razne italijanske kraje in jih razpršile po celi državi, kjer naj bi popolnoma utonili v italijanskem morju. Sedaj se je zopet oglašil »Piccolo«, ki predlaga, da naj bi prevzela to nalogo društva »rojakov iz Julijske krajine«, ki že obstojajo po raznih mestih Italije.

Ko bi kdo verjel? »Piccolo della Sera« od 26. decembra je popisal dva dogodka, ki sta se baje odigrala v Trebčah pri Trstu in ki naj bi dokazovala, kako veliko navdušenje vlada med slovensko šolsko mladino za organizacijo Balilla. Odkrito priznamo, da bi nas bolelo v dno duše, če bi se bili oni dogodki zares tako odigrali, kakor jih popisuje »Piccolo«. Ker pa iz lastne izkušnje dobro vemo, kako se v fašistovski Italiji umetno inscenirajo razne vdanostne izjave duceju, romanja v Rim, politični procesi itd., nismo bili niti za trenutek v dvomu, da sta bila tudi ona dva dogodka umetno inscenirana. Pa tudi če bi tega ne vedeli, sta ona dva dogodka tako nerodno inscenirana, da mora količkaj objektivni in razsoden opazovalec to takoj uganiti. Zato ju hočemo v naslednjem tudi mi na kratko popisati.

Cesari France (enkrat ga imenuje »Piccolo« Cesari, drugič pa Carlo!) je srečno dosegel svoje 14. leto in je zato moral sleči svojo balilsko uniformo in jo vrniti organizaciji, da jo najbrže zamenja z ono naraščajnika. Pred izročitvijo uniforme je vtaknil deček v žep črne srajce listek, katerega je potem našel njegov mali naslednik v črni srajci. Na eni strani onega, kakor povdarja »Piccolo«, umazanega listka je bilo napisano: »Zbogom prijatelj moj! Bodite dobri in zadovoljni ter vedite, da nositi črno srajco pomeni biti Italijan. Vas poljubljam z vso ljubeznijo svojega srca. Vaš Carlo Franc.« Na drugi strani listka pa je bilo napisano, seveda vse to v italijanščini: »Ubo, gajte vedno svoje učitelje, da si pridobite slavo!«

V drugem slučaju pa sta napisali dve balili »prostovoljno sledeče pismo na naslov šolskega ravnatelja na Opčinah: »Pregiatissimo Signor direttore cav. Ermanno Fragiacomio, Villa Opicina, Scuola Elementare.« — Kako so učeni in vljudni analfabeti, katere vzgaja italijanska šola v slovenskih krajih! — »Mi, trebenjski učenci smo se združili v balilsko četo, s katero prirejamo izlete izven vasi. Učitelji so zelo zadovoljni,

ko vidijo toliko učencev, preoblečenih v balilsko obleko. Preteklo leto nismo ubogali Vašim besedam, g. ravnatelj, ker preteklo leto učenci še niso hoteli obleči balilske uniforme. Takrat še niso vedeli, kaj pomeni biti balila. Sedaj pa hočejo vsi balilsko uniformo, ker vedo, da balila pomeni fanta, polnega poguma in navdušenega za domovino. To sva pisala iz dna srca.«

Mar ni vse to naravnost ganljiva komedija?!

Dopisi iz Primorja

Idrija

Semenj. Rudniški praznik Sv. Barbare je potekel brez posebnih dogodkov. Naslednji dan pa je Idrija nekoliko oživila radi kramarskega semnja. Pravijo, da takšnega semnja, življenja, kričanja in takšnih nizkih cen še ni bilo v Idriji. Od »Deželovke« pa do »Tinčeta« so stali šotori in tudi trg je bil popolnoma poln. Blaga je bilo na razpolago vsake vrste, največ pa obleke. Ljudje so se čudili temu življenju, kajti Idrija živi le v miru in pokloju, odkar so jo oropali vsega življenja.

Brezposelnost. Rudniški najemniki, ki so izvrševali razna zidarska in druga dela izven rudnika, so bili te dni odpušteni. Odpuštili so tudi vse delavce, ki so delali na »Inzelnu« za Dopolavoro.

Samski davek. Odkar je g. v Rimu založil samcem davek in ga letos celo podvojil, so se fantje pričeli ženiti kar na debelo, toda samo civilno in zelo malo tudi cerkveno. Občinska deska je vedno polna oklicev. Kdor je vložil do konca novembra prijavo za ženitev je bil še oproščen samskega davka za l. 1929, vsi drugi pa ga bodo morali plačevati. Samski davek znaša 100 lir. V zadnjem času se je vršilo 50 civilnih porok, a samo 1 cerkvena. G. dekan, ki vidi, kam pelje vse to, je cerkveno poročenim držal poseben govor. Civilno poročeni ostajajo vsak na svojem domu in vasujejo še dalje kakor prej, dokler razmere ne dozori in niso dani pogoji tudi za cerkveno poroko.

Napisi. Slovenski napisi so po večini že izginili s trgovin, gostiln in drugih obrti.

Verouk. G. katehet Osvald je določen, da poučuje v šoli verouk v italijanščini.

Sp. Idrija

Zadnjič smo poročali, da so zaprli trgovca g. Božička, ker so ga osumili zveze z municijo, katero je vozil g. Poljanšek. Proti kavciji 100.000 Lir pa je bil pozneje izpuščen na »svobodo«.

Nesreča. V ponedeljek 10. decembra se je vračal iz rudnika domov 32-letni rudar iz Sp. Idrije Franc Brelih in je padel pri čevljarju Malavašiču pri Sp. Idriji v Idrijco. Našli so ga šele drugi dan pri Žakeljnu. Kako se je dogodila nesreča ni znano, omenjam pa, da se je na tem kraju izvršilo že več podobnih nesreč, posebno ker manjka cestna ograja.

Ledine nad Idrijo. Pri nas imamo dve učiteljici. Ena zna slovenski, a noče govoriti, druga je trda Italijanka, edini pa sta si v preganjanju slovenščine. Tako sta prepovedovali otrokom učenje slovenščine doma. — Poučevanje verouka je zabranjeno g. župniku, kateremu se tla majejo. Poučuje pa verouk v cerkvi. — Šola je nabavila gramofon, po katerem se otroci uče domobranskih pesmi. Zanimivo pa je, da je bil ta gramofon kupljen na račun zemljiškega davka. Vsak občan je moral plačati 5 lir. Gramofon so najprej imeli fašisti, ko so se ga ti naveličali, so ga šele izročili šoli. — Fašisti

sedaj nimamo več pri nas, kakor jih tudi ni več v Osojnici. — Finančna straža je dobila novo zidano kasarno.

Idersko

Skoraj po vseh naših vaseh odtiskujejo kulturonosci po zidovih vaških hiš Mussolinijevo glavo in tako se tudi večkrat dogodi, da najdejo to glavo nekega dne pomazano z najrazličnejšimi barvili. Izgleda, da delajo to nalašč, samo da izzivajo in spravljajo v nesrečo mirno prebivalstvo. Radi pomazane Mussolinijeve glave je bilo že veliko število naših ljudi zaprtih in so se morali zagovarjati pred sodnijami radi sramotjenja ministrskega predsednika, pa čeprav so glavo pomazali najbrže ravno isti, ki so jo naslikali.

Tako se je pripetilo sedaj tudi v naši vasi. Ker so nekega jutra našli orožniki glavo pomazano, so aretirali približno 10 oseb ter jih odpeljali v kobariške zapore, odkoder bodo najbrže prepeljani v zapor v Gorico, kjer se bodo morali zagovarjati pred sodiščem radi sramotjenja ministrskega predsednika.

Podbrdo

Pred dnevi so aretirali finančni stražniki mladeniča, pri katerem so našli nekoliko jugoslovanskih listov. Na orožniški postaji so fanta tako pretepli in izmučili, da je skoraj nezavesten navedel nekoliko imen, samo da se reši pred nadaljnimi groznimi mukami. Na podlagi te s trpinčenjem in mučenjem izsiljene izpovedi so orožniki aretirali nekega Goloba iz Grahovega, nekega Kembo iz Kneže pri Podmelcu, Slavka Bevka iz Cerknega in Angelja Torkarja iz Podbrda.

Naše organizacije

Gospodinjski koledar »Jugoslovenske Matice« za leto 1929. prinaša za vsako gospodinjstvo mnogo poučnih nasvetov in praktičnih navodil, med drugim veliko novih kuhinjskih receptov in več primerov jedilnih listov s točnimi proračuni. Drugi del koledarja obsega obsežen troškovnik, kamor vpisuje gospodinja dnevno vse svoje izdatke. Koledar, kojega izkupiček je namenjen našemu narodno-obrambnemu delu, je naprodaj po vseh podružnicah Jugoslovenske Matice v Sloveniji. Naročila sprejema tudi Jugoslovenska Matica v Ljubljani, Šelenburgova ulica 7/II. Cena 20 Din, za člane 16 Din. Primorci, kupujte in širite naš koledar.

»Istra kliče« je naslov obsežni brošuri, kjer popisuje avtor g. župnik Soklič desetletno trpljenje in bol našega naroda v Istri. Brošura je naprodaj pri Jugoslovenski Matici v Ljubljani, Šelenburgova ulica 7/II. Cena 10 Din.

IZ UPRAVE.

Današnji številki lista smo priložili poštne položnice. Kdor je naročnino že poravnal, naj položnico ohrani za bodočo pošiljatev. Tiste pa, ki naročnine niso še poravnali, prosimo, naj store to v najkrajšem času, ker bomo sicer primorani jim list ustaviti.

Naš list ne razpolaga z bogatimi denarnimi zalogami, marveč živi od naročnine. Naj torej poravnajo naročnino vsi, ki je še niso. In teh je še prav veliko.